

EX. NR.: 40

KONINKLIJKE LUCHTMACHT

INLICHTINGEN
SAMENVATTING

(ISAM)
1/72

UITGEGEVEN DOOR DE LUCHTMACHTSTAF / SECTIE L 2

VERZENDLIJST

behorende bij

INLICHTINGENSAMENVATTING NR.1/72

Aan:

Ex.nr.:

Chef Staf (Luchtmacht) v.d. Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht	1	1
Plv. Secretaris-Generaal KLu	2	1
Voorzitter van het Comité Verenigde Chefs van Staven	3	
BDL - PLV CLS - SOUS CHEF - DMLu - ADM	4	1
Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland	5	
C- CLV t.a.v. HBI	6	
C- Vlb Soesterberg	7	2
C- Vlb Leeuwarden	8	2
C- Vlb Deelen	9	
C- NS Den Helder	10	
C- 1e GGW	11	
C- 2e GGW	12	
C- 3e GGW	13	
C- 4e GGW	14	
C- 5e GGW	15	
C- GTM	16	
C- CRC/SOC	17	
C- MVV Groep	18	
C- CTL t.a.v. HBI	19	
C- Vlb Volkel	20	2
C- Vlb Eindhoven	21	2
C- Vlb Twenthe	22	2
C- CLO t.a.v. HBI	23	
C- Vlb Gilze Rijen	24	
C- CDML t.a.v. COVO	25+26	1
Directeur Luchtmachtstafschool	27	
Hoofd MARID	28	
Hoofd Afd. Inl. & Veiligheid/HKKL	29+30	
LUMAT	31	1
LUMAT	32	1
LUMAT	33	1
LUMAT	34	1
Hoofd Sectie L1, L4, L5 (ter circulatie)	35	1
Hoofd Sectie L3	36	
Lt.Kol. (HQ 2ATAF)	37	

INTERN AAN:

HL2	38+39
HL2a1 t.b.v. L2/Bibl.	40
Reserve exemplaar	41

-
- 1) ter info, daarna retour HL2a1
  - 2) met extra set foto's

Sectie: L2

Nr.: L2/0964/B-72

's-Gravenhage, 3 februari 1972.

INLICHTINGENSAMENVATTING

ISAM 1/72)

	Aantal blz.:	Class.:
I - CURRENT INTELLIGENCE	8	[REDACTED]
II - BESCHOUWING OVER LUCHTMACHT- ONTWIKKELINGEN IN HET MIDDEL- LANDSE ZEEGEBIED - JANUARI 1972	12	[REDACTED]
III - BETEKENIS VAN DE VERANDERINGEN IN DE ORGANISATIE VAN HET OPPERBEVEL VAN DE STRIJKRACHTEN DER WARSCHAU- PAKT LANDEN	6	[REDACTED]
IV - HET INTERNATIONALE ASPECT VAN DE ONTWIKKELINGEN OP DE BALKAN	13	ONGECL.
V - MAANDOVERZICHT ANTI-DEFENSIE ACTIVITEITEN PERIODE: - JANUARI 1972	1	[REDACTED]
VI - COMMERCIELE- EN NIET-DIPLOMATIEKE VESTIGINGEN VAN COMMUNISTISCHE LAN- DEN IN HET WESTEN ALS BASIS VOOR SPIONAGE- EN ANDERE SUBVERSIEVE ACTIVITEITEN 1)	5	[REDACTED]

De ISAM is een nationaal inlichtingendocument, dat dienovereenkomstig dient te worden beveiligd.

De inhoud mag niet:

- a. ter inzage worden gegeven aan buitenlanders;
- b. met buitenlanders in discussie worden gebracht;
- c. worden gecopiëerd,

dan nadat daartoe vooraf toestemming is verleend door het Hoofd van de Luchtmacht Inlichtingendienst.

IV - HET INTERNATIONALE ASPEKT VAN DE ONTWIKKELINGEN OP DE BALKAN

1. Aan de zenuwenoorlog die door de SU in de zomermaanden van 1971 gevoerd werd tegen Roemenië om het land te waarschuwen voor de gevaren van de politiek die het voerde en aan het daarop gevolgde vredesoffensief, culminerend in het bezoek van Breznjew aan Belgrado en bedoeld om de spanningen in de Balkan te verminderen die door deze zenuwenoorlog waren ontstaan, lag één bedoeling ten grondslag: het herwinnen van het diplomatiek initiatief in de Balkan. De herleving van het nationalisme en de "brutale" Chinese uitdaging in de Balkan dreigden de invloed van de SU in dit gebied zienderogen terug te dringen. De bezoeken van Ceausescu en van de minister van buitenlandse zaken van Joegoslavië, Tepavac, aan Peking en uiteraard de aankondiging van president Nixon van zijn komend bezoek aan China waren doorslaggevend voor het diplomatieke offensief dat de SU nu zou gaan ontwikkelen (reisdiplomatie op grote schaal, vriendschapsverdrag met India). Zenuwenoorlog en vredesoffensief in de Balkan vormden de polen van één tactiek, waarmee het initiatief weer aan de zijde van de SU moest worden gebracht.

2. Het stabiliserend effect van de ontspanningspolitiek op de Balkan, nog verhoogd door de recente ontmoetingen tussen Tito en Ceausescu in Timisoara en vooral tussen de minister van buitenlandse zaken van Hongarije Peter en zijn Roemeense ambtgenoot Manescu, is des te merkwaardiger omdat de Joegoslavische crisis (nota bene de ernstigste in de geschiedenis van Joegoslavië sedert de breuk met Stalin in 1948) nu juist in deze vooral door het Breznjew-bezoek op gang gekomen fase van stabilisatie uitbrak en wellicht zelfs geprovoceerd kon uitbreken dank zij het bezoek van Breznjew. De studentenstaking vormde hoogstwaarschijnlijk slechts de eerste de beste welkome gelegenheid om een zorgvuldig voorbereid plan van actie tegen de Kroatische partijtop ten uitvoer te brengen. Opvallend is in alle geval de mate waarin de SU zich buiten deze crisis heeft gehouden, opvallend de belangstelling welke die rede van Tito in de Russische pers genoot, waarin de marschalk als een Joegoslavische Breznjew het "vervloekte liberalisme" van de leiders van de Kroatische communistische partij aan de kaak stelde, algemene pro-westerse tendensen in Joegoslavië hekelde en partijdiscipline eiste.

3. Door het Breznjew-

3. Door het Breznjew-bezoek aan Belgrado werd de politiek van intimidatie, waarin ook geruchten over clandestiene Russische activiteiten ter bevordering van een afscheiding van Kroatië hun rol speelden, vervangen door een nieuwe strategie van persoonlijke diplomatie, die de vrees moest wegnemen dat de SU agressieve bedoelingen jegens Roemenië en Joegoslavië zou koesteren. Paradoxaal blijft overigens de situatie wel. Want werd enerzijds de Verklaring van Belgrado die Tito en Chroesjtsjow in 1955 opstelden ook nu weer als grondslag van de status quo tussen de regeringen van Zuidslavië en de SU bevestigd, anderzijds werd het principe van "socialistisch internationalisme" (op grond waarvan de Breznjew-doctrine der beperkte soevereiniteit) nu ook door Tito onderschreven. Ostentatief werd door Breznjew dan ook het bestaan ontkend van een "Breznjew-doctrine", een geruststelling die dat alleen maar ogenschijnlijk is, en die hij des te gemakkelijker kon geven omdat deze term alleen in het Westen opgeld maakt en waaruit Breznjew nu, zoals al eerder, propagandistische munt sloeg. Want de Breznjew-doctrine naar het rijk der fabels verwijzend werd in Belgrado tegelijkertijd met des te meer klem het "socialistisch internationalisme" beklemtoond: de plicht de socialistische verworvenheden te verdedigen. Het blokrijke Zuidslavië mag dan wel zijn eigen weg naar het socialisme verder vervolgen, wanneer men op deze weg aan de zaak van het socialisme verzaakt (en daar acht de SU in het Joegoslavische model alle voorwaarden voor aanwezig) wordt een ingrijpen op grond van het socialistisch internationalisme een plicht die de SU ook gretig zou wensen na te komen. "Als communisten en marxisten", zo verklaarde Breznjew al toastend, "weten wij heel goed dat er bepaalde gemeenschappelijke wetten bestaan bij de socialistische opbouw en gemeenschappelijke, fundamentele trekken en criteria van socialisme, zonder welke het socialisme eenvoudig niet kan bestaan".

4. Het bezoek te Belgrado had niettemin een apaiserend effect en ging vergezeld van nog andere verzoenende gebaren die tot stabilisatie van de toestand in de Balkan bijdroegen. Belangrijk in dit opzicht was het staken van de polemiek over Macedonië, gewoonlijk als een betrouwbare graadmeter van de Russisch-Joegoslavische betrekkingen beschouwd, die was opgelaaid tussen Bulgarije en Joegoslavië. Tekenen van een matigende Sowjet-invloed op Bulgarije waren niet alleen open-

baar in het ontslag

baar in het ontslag van de uitgever van het blad "Anteni" (waarin een anti-Zuidslavisch gedicht van een emigrant was opgenomen), maar ook in het "langdurige en vriendelijke" gesprek tussen de Bulgaarse premier Todorov en de ambassadeur van Zuidslavië in Bulgarije en in de ondertekening van een Bulgaars-Joegoslavisch toeristisch protocol, opgesteld in het Macedonisch. Deze feiten toonden het belang dat de Russen aan betere betrekkingen met de Joegoslaven hechtten. Ook de ontmoeting tussen de Hongaarse minister van buitenlandse zaken en zijn Roemeense ambtgenoot Corneliu Manescu in Boekarest (november 1971), die volgde op een eerder bezoek aan Boedapest van de Roemeense partijsecretarissen Niculescu - Mizil en Manea Manescu, duidde op de wens om de hoop opgelopen spanningen in de verhoudingen sedert de polemische zomermaanden weg te nemen. Breznjews ontmoeting met Tito, de de-escalatie van de Macedonische polemiek en de recente verbetering in de betrekkingen tussen Roemenië en Hongarije wijzen op een periode van ontspanning en stabilisatie, op een Russisch vredesoffensief in de Balkan dat in rechtstreeks verband staat met het algemene Europese vredesoffensief (o.a. Breznjews bezoek aan Frankrijk, Kosygin's bezoek aan Scandinavië, Berlijn-akkoord) en de intensieve campagne voor een Europese veiligheidsconferentie.

5. De crisis in Joegoslavië, waarbij Moskou een voor Moskou opvallend onbesproken gedrag toonde dat vóór het Breznjew-bezoek eenvoudig ondenkbaar zou zijn geweest, kan de SU overigens niet onwelkom zijn, althans voorzover de studentenstakingen aanleiding zijn geworden tot een niet mis te verstane oproep tot versterking van de rol van de CP en voorzover zij de pro-Sowjet krachten in Joegoslavië weer meer koren op hun molen aandragen. Ook moet in overweging worden genomen dat Moskou waarschijnlijk minder is geïnteresseerd in een uiteenvallen van Joegoslavië (met het risico van burgeroorlog en ernstige bedreiging van de vrede in Europa) dan in een zwak verenigd Joegoslavië, dat o.a. in staat kan worden geacht veel gemakkelijker het gebruik van havenfaciliteiten aan de Adriatische zee aan de Sowjets aan te bieden. De vraag in hoeverre, bij alle tegenstellingen op de Balkan, de stabiliserende kracht die thans door de SU wordt uitgeoefend en die gedeels ook gericht is tegen de Chinese "uitdagingen" aldaar, wezenlijke of slechts gemanipuleerde ontspanning betekent, lijkt nauwelijks een

antwoord te behoeven.

antwoord te behoeven. Wat de SU met de klassieke combinatie van een door haar ontketende zenuwenoorlog gevolgd door een houding van verzoening beoogde was het herwinnen van het diplomatieke initiatief in de Balkan, het bereiken van stabiliteit, dezelfde stabiliteit die zij ook in Oost-Europa, in Polen en Tsjechoslowakije, nastreeft in het grote kader van de Europa-politiek.

6. Hoewel dan voorlopig een zekere stabiliteit op de Balkan bereikt mag zijn, betekent dit niet dat de meer fundamentele problemen van de Sowjetrussische politiek in dit gebied zijn opgelost. Het is daarom van belang de algemene ontwikkelingen op de Balkan te belichten en de wisselwerking tussen zenuwenoorlog en vredesoffensief te plaatsen in het brede verband van Moskou's West-politiek en de Chinees-Russische controverse. Meermaals in het verleden is de vraag aan de orde geweest of de SU niet op het punt stond "broederlijke hulp" aan Roemenië op te dringen: het doel van de Russische psychologische oorlogvoering lijkt soms te zijn de kremlinologie voor academische vragen te stellen. Elke propagandaslag waarbij de SU weer kan aantonen (China, Polen, Roemenië, Joegoslavië) dat er militair niet werd ingegrepen is er één, waarbij het Tsjechoslowaakse geval nog meer buiten de gezichtseinder dreigt te vallen. Ook dat is een overweging om de tweeledigheid van de Sowjet-taktiek nader te bestuderen, temeer omdat zij in dezelfde of omgekeerde volgorde en dan op veel grotere schaal op Europa van toepassing kan zijn.

7. De ontwikkeling op de Balkan heeft de laatste jaren de tanende invloed van de SU in dit gebied merkbaar gemaakt. Door de herleving van het nationalisme deels als gevolg van de destalinisatie en door de wedloop van de grootmachten Amerika en China die als gevolg van de Russische-Chinese controverse op de Balkan ontstond werd de Russische invloed sterk ingeperkt. De Zuidslavische uitdaging van 1948, welke de eerste uiting was van het Balkan-nationalisme, werd in 1961 gevolgd door de Albanese en in 1964 door Roemenië's relatief onafhankelijke koers, vooral ingegeven door verzet tegen integratie- en specialisatieplannen binnen de Comecon. Temidden van deze op gang gekomen centrifugale krachten bleef Bulgarije het enige Balkan-land dat sterk Sowjet-gezind bleef. Bovendien hebben de laatste jaren de pogingen van de Balkan-landen om een meer onafhankelijke buitenlandse, Balkan-

regionale politiek te

regionale politiek te voeren het polycentrisme in dit gebied bevordert en nieuwe problemen geschapen voor de SU. Nauwere regionale samenwerking, als die welke tot uiting komt in een steeds grotere toenadering tussen Belgrado en Boekarest en resulterend uit een gemeenschappelijk verlangen Sowjet-hegemonie tegen te gaan heeft de Russische verdeel- en heerspolitiek in het gebied aangetast. Bovendien hebben Albanië's steun voor zowel Roemenië als Joegoslavië na de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije en het doorbreken door dit eenkennig landje van het diplomatieke isolement (getuige het recente aanknopen van betrekkinge met Zuidslavië, Griekenland en Bulgarije) gunstigere vooruitzichten voor verhoogde Chinese invloed geschapen.

8. Het spookbeeld van verhoogde Chinese invloed op de Balkan won aan realiteit, nu China zijn diplomatieke isolement doorbrak, temeer daar China in de Balkan reeds via Albanië voet aan de grond had gekregen. De bezorgdheid van de Sowjets groeide mede omdat de Balkan niet langer aan de periferie van de Russische veiligheidsbelangen in Oost-Europa was gelegen, n.l. de "ijzeren driehoek" gevormd door Oost-Duitsland, Tsjechoslowakije en Polen, maar meer en meer toegangspoort tot de Middellandse Zee werd en derhalve als een factor van belang voor toegang tot het Midden-Oosten wordt beschouwd. Aangezien de belangen van de SU in het Midden-Oosten enorm zijn toegenomen, werd ook de wens nadrukkelijker om het ontstaan van een door een machtige rivaal te vullen machtsvacuum op de Balkan te voorkomen. Daar komt dan bij dat door de toenemende preoccupatie met China de SU stabiliteit en rust in Oost-Europa nastreeft. Elk teken van verhoogde Chinese penetratie in de Balkan zou elders in Oost-Europa terugwerkingen van lange adem kunnen hebben wanneer andere blokgenoten (naar Balkan-voorbeeld) hun opstelling tegenover China zouden herzien.

9. De Roemeense en Joegoslavische toenadering tot China heeft de Russische belangstelling en gevoeligheid voor politieke ontwikkelingen op de Balkan vergroot. Dit is wel heel duidelijk gebleken in het geval van Roemenië, omdat sedert de aan de dag getreden moeilijkheden met de Comecon zich ook andere Sowjet-Roemeense onenigheden accumuleerden: onenigheid m.b.t. commandostructuur van het WP, betrekkingen met het Westen, i.h.b. West-Duitsland en de VS, de politiek jegens de Arabische staten en Israël en de houding m.b.t. de Praagse

lente en de

lente en de daaropvolgende Sowjet-interventie in Tsjechoslowakije. Gegeven de duur, diepte en reikwijdte van de reeds bestaande geschillen/verschillen tussen de SU en Roemenië werd elke verbetering in de betrekkingen tussen China en Roemenië de Russen een doorn in het oog, waardoor de verschillen nog scherper werden benadrukt. Roemenië de "bemiddelaar" in het geschil tussen China en de SU dreigde te snel onder bekoring van China te komen en elke vleug van politieke flirtation met de grote Volksrepubliek werd door het Kremlin als aanstootgevend beschouwd. Grootscheepse hulp werd door China verleend bij de Roemeense watersnoodramp in 1970, waarna verschillende bezoeken van Roemeense topleiders aan Peking zijn gevolgd, met name een delegatie o.l.v. premier Bodnaras in juni 1970 en een delegatie o.l.v. de minister van defensie Ionita ongeveer een maand later. De Chinezen benadrukten dat zij zoals altijd hun internationalistische plicht zouden vervullen en het Roemeense volk zouden steunen bij zijn rechtvaardige strijd tegen buitenlandse agressie en inmenging. Vrees dat deze toenadering zou leiden tot enigerlei entente werd wellicht versterkt door de aankondiging dat China - volgens een Reuterbericht van 8 maart 1971 - aan Roemenië een langlopende renteloze lening van ongeveer \$ 244 mln had verstrekt voor de aanschaf van uitrusting en complete fabrieksinstallaties. Het feit dat Chinees technisch personeel in Roemenië zou worden gestationeerd om te helpen bij de bouw van de installaties - het eerste grote voorbeeld van Chinese presentie in Europa buiten Albanië - moet door het Kremlin als een onheilspellend teken zijn opgevat. Op 7 juli 1970 werd dan weliswaar als een belangrijk tegenwicht een 20-jarig Verdrag van vriendschap, samenwerking en wederzijdse bijstand tussen de SU en Roemenië gesloten. Van harte ging dat niet. In Breznjews thuisblijven - ook Ceausescu was trouwens tijdens de ondertekening van het verdrag niet aanwezig - werd de koele verstandhouding tussen beide landen gedemonstreerd en het verdrag bracht allesbehalve de door de Russen nagestreefde normalisering.

10. De Sowjet-gevoeligheid voor ontwikkelingen op de Balkan werd verscherpt door de Chinese toenadering tot Zuidslavië, welke begonnen was na en ook als een reflex kan gelden op de Sowjet-interventie in Tsjechoslowakije en parallel liep met de verbeterde betrekkingen met Boekarest. Het keerpunt in de Chinees-Joegoslavische verhouding was

het bezoek van de

het bezoek van de minister van buitenlandse zaken Tepavac aan China in juni 1971. Dit bezoek dat slechts enkele dagen na dat van Ceausescu plaatsvond betekende de eerste komst naar China van een Joegoslavische minister sinds de erkenning van China door Joegoslavië in het jaar 1949. Het bezoek betekende een drastische koerswijziging van de Chinese politiek en gaf al een voorproefje te zien van de nieuwe ondergeschiktheid van Chinese ideologie aan Chinees pragmatisme, aan berekenen de machtspolitiek. De aankondiging van Nixons bezoek aan Peking in juli 1971 lijkt in dit verband slechts een tot haar uiterste consequenties (en wellicht over het lijk van maarschalk Lin Piao) doorgevoerd principe. Het nieuwe Chinese activisme, in een latere fase on dubbelzinnig beantwoord door het Russische, maakte het mogelijk dat het Mao-bewind thans besloot tot een hartelijke ontvangst van diezelfde "Tito-clique", die in het doctrinaire Peking jarenlang beschouwd was als een bende schurken die in de communistische beweging verantwoordelijk was voor het uiteenvallen van de communistische eenheid. Het bezoek van Tepavac, dat in Joegoslavië allerminst als een routinebezoek werd beschouwd, had bovendien plaats op een ogenblik van groeien de verslechtering in de Sowjet-Joegoslavische betrekkingen, welke o.m. tot uiting kwam in de weigering van Tito om het 24e Partijcongres van de CPSU bij te wonen en in Sowjet-geïnspireerde aanvallen van Joegoslavische emigranten in de SU tegen Zuidslavië.

11. De bezorgdheid van de Sowjets voor de ontwikkeling in de Balkan werd voorts gevoed door de grotere interesse in dit gebied van zijde van de VS. De bezetting van Tsjechoslowakije en de daarmee in Roemenië en Joegoslavië gewekte vrees gaven niet alleen aan Peking maar ook aan Washington gelegenheid zich op de Balkan diplomatiek te laten gelden. De NAVO introduceerde het begrip "grijze zône", dat door Breznjew tijdens zijn toast te Belgrado als een van die "verzinsels" werd gebrandmerkt, die "ons eraan herinneren dat de zaak van de Sowjet-Joegoslavische vriendschap verdedigd moet worden". Washingtons belang bij de werking van centrifugale tendensen in de communistische beweging voegde zich bij het inzicht dat de groeiende Sowjet-maritieme uitdaging en de Sowjet-belangen in het Midden-Oosten de Balkan tot een gebied maakten van groter strategisch belang. Bijgevolg begonnen ook de Amerikaanse betrekkingen met Roemenië en Joegoslavië merkbaar te verbeteren, hetgeen onderstreept werd door het bezoek van president Nixon

aan Roemenië augustus

aan Roemenië augustus 1969, Ceausescu's bezoek aan de VS in oktober 1970, Nixons bezoek aan Zuidslavië in oktober 1970 en Tito's bezoek aan de VS in november 1971. Vooral ook op economisch terrein trad verbetering in. Het volume van de handel tussen de VS en Roemenië bedroeg in 1970 \$ 75 mln tegen \$ 24 mln in 1968. Bij het bezoek van Ceausescu aan de VS werden besprekingen gevoerd op het ministerie van handel over Amerikaanse investeringen in gezamenlijke economische ondernemingen. Ook het bezoek van Tito aan Washington heeft nieuwe economische perspectieven geopend, waarbij de bereidheid van de VS Joegoslavië te helpen als een nieuw blijk is gewaardeerd van de mogelijkheid van vruchtbare samenwerking tussen twee landen met verschillende sociaal-politieke systemen.

12. De bezoeken van Ceausescu en Tepavac aan Peking en de daarop gevolgde aankondiging van Nixons bezoek aan China veroorzaakten een keerpunt in de ontwikkeling op de Balkan: de SU kon niet werkeloos blijven toezien bij gebeurtenissen die het gevaar van een verstoring van het machtsverwicht in dit gebied inhielden. De sterk regionaal beperkte uitdaging van de kant van Roemenië dreigde door de toenadering tussen China en de VS internationale proporties aan te nemen. De poging van de SU het diplomatieke initiatief te herwinnen zette in met een campagne waarbij met gebruikmaking van geruchtencentrales in Oost en West geleidelijkaan meer druk op Roemenië werd uitgeoefend (kritiek in de persmedia van Oost-Europa op Roemenië, geruchten over gefingeerde en werkelijke WP-manoevres in aangrenzenden landen). Een tweede fase van wat men zou kunnen noemen "dialectische crisisbeheersing" door de Russen zette in na een onderhoud van Sowjet-ambassadeur Drozdenko met Ceausescu op 18 augustus 1971: deze tweede fase, die van "persoonlijke diplomatie", was opgezet om het element van ontspanning en geruststelling in de verhoudingen werkzaam te laten worden.

13. Dat de Sowjets Ceausescu's juni-reis naar Peking niet meer wensten te beschouwen in het traditionele Roemeense kader, het onderhouden van goede betrekkingen met alle socialistische landen, trad duidelijk in de koele ontvangst die hem op de Moskouse luchthaven werd bereid aan het licht. Nog duidelijker werd e.e.a. door de verklaring van Komocsin, lid van het Hongaarse Politburo, die wees op "verschil-

len die in de

len die in de Roemeense en Hongaarse houding bestaan m.b.t. principiële kwesties en bepaalde internationale vraagstukken". In de Oost-Europese pers werd nu China openlijk, Roemenië bij implicatie aangevallen. De zenuwenoorlog werd compleet met het overleg op de Krim (2 augustus 1971) tussen alle leden van het WP met uitzondering van Roemenië, een beraad dat plaats had terwijl geruchten in omloop waren dat premier Tsjoë En-lai in het najaar zowel Joegoslavië als Roemenië zou bezoeken. Medio augustus werd bekend dat een Chinese militaire delegatie een bliksembezoek bracht aan Roemenië en Albanië. Deze delegatie woonde op 20 augustus de parade t.g.v. de Roemeense nationale feestdag in Boekarest bij. Op 13 augustus wees het Hongaarse blad Magyar Hirlap op de groeiende Chinese invloed op de Balkan. Het blad construeerde niets minder dan een Tirana-Belgrado-Boekarest as en beschuldigde de Chinese diplomatie van anti-Sowjetgezindheid. Een Slowaaks dagblad (Smena, 17 augustus 1971) waarschuwde dat een koersombuiging door de Roemeense leiding ten gunste van de Chinese zijde, zoals deze op partij-niveau kon worden opgemaakt uit het communiqué dat aan het einde van het bezoek van de Roemeense delegatie aan Peking werd uitgegeven, een af dwalen van het proletarisch internationalisme betekende.

14. Veelzeggend was het feit dat de SU zich beperkte tot de polemie k met China (overigens met impliciete kritiek op Roemenië) en zelf geen enkele directe aanval op Roemenië ondernam. Dit karwei werd voornamelijk aan de Hongaren overgelaten, die in dit opzicht al vaker hun sporen hebben verdiend. Al onthield Roemenië zich in het algemeen van openlijke polemie k, het bleef de grondbeginselen van zijn onafhankelijke politiek benadrukken. De moeilijkheden sproten misschien niet zozeer voort uit de onveranderde positie van Roemenië alswel uit de Sowjet-aanvallen op China, waarmee het aloude Roemeense beginsel van het onderhouden van goede betrekkingen met alle socialistische staten in diskrediet moest worden gebracht, omdat deze politiek nu geacht werd werkzaam te zijn tegen de eenheid van het socialistische kamp. Veel directer waren anderzijds de Joegoslavische uitlatingen van bezorgdheid over de bedoelingen van de SU, waardoor de spanningen nog meer geïntensiveerd werden. De Joegoslaven lieten openlijk merken dat zij de WP-oefeningen, ook die waarop slechts vaag gezinspeeld werd, als sabelgekletter beschouwden waarmee de nationale onafhankelijkheid

van de Balkan

van de Balkan-landen in gevaar werd gebracht. Zij ontkenden dat er sprake was van een anti-Sowjet as en veroodeelden de pressie die op de Balkan-landen werd uitgeoefend als "provocerend" en gebaseerd op "onjuiste gevolgtrekkingen" (b.v. die van het blad Magyar Hirlap). Tevens werden de banden tussen Joegoslavië en Roemenië door het bezoek aan Belgrado (juli/augustus) van o.a. de Roemeense minister van buitenlandse zaken en de minister van defensie sterker aangehaald.

15. Het onderhoud tussen ambassadeur Drozdenko en Ceausescu leidde de verandering in de door de SU gevolgde tactiek in. De tactiek van intimidatie werd vervangen door die van persoonlijke diplomatie, waarmee de door geruchten omtrent gezamenlijke Sowjet-Bulgaarse militaire oefeningen ingegeven vrees voor een interventie in Roemenië moest worden weggenomen. Katalyserend bij dit proces van ontspanning was het bezoek van Breznjew aan Belgrado september j.l. Moge ook de hernieuwde bevestiging van de geldigheid van de Verklaring van Belgrado (1955) en de Moskouse Declaratie (1956) algemeen als een geruststelling worden opgevat, het blijft natuurlijk een dwaze zaak dat Breznjew openlijk voor het wereldforum komt verklaren dat hij geen bedoelingen heeft om in Joegoslavië gewapenderhand te interveniëren. Het lijkt een subtiele vorm van intimidatie en doet voorkomen alsof de SU alle "rechten" in deze blijft behouden. Bovendien is hierboven reeds uiteengezet dat het beginsel van socialistisch internationalisme met des te meer klem werd geïntroduceerd en ook door Tito werd onderschreven. De ontmoeting Breznjew - Tito, de de-escalatie van de Macedonische polemiek, de verbetering in de betrekkingen tussen Roemenië en Hongarije, de Russische terughoudendheid tegenover de ernstige ontwikkelingen in Joegoslavië duiden er evenwel op, dat door het Kremlin een periode van ontspanning werd ingezet, die opvallend contrasteert met de gemanipuleerde dreiging, de gespannen periode van de zomermaanden die op het bezoek van Ceausescu aan China was gevolgd, maar die niettemin het natuurlijke complement is van de Nervenkrieg. De fundamentele tegenstellingen zijn allesbehalve overwonnen en het is dan ook zeer de vraag in hoeverre de détente van blijvende aard kan zijn.

16. Hoewel verzet tegen Russische hegemonie Roemenië en Joegoslavië ertoe gebracht heeft nauwere banden aan te knopen met China, het feit blijft dat Roemenië lid is van het WP, Zuidslavië daarentegen niet.

Elke militaire interventie

Elke militaire interventie in Joegoslavië zou een poging zijn de status quo te wijzigen, terwijl een inval in Roemenië, hoe afkeurenswaardig ook, altijd nog een actie zou zijn die de status-quo niet verandert maar handhaaft. Ongeacht de intensiteit van de intimidatie mag het Roemeense geval niet worden vereenzelvigd met het Tsjechoslowaakse. Roemenië grenst niet aan de Duitse Bondsrepubliek, het kent geen traditie van nauwe historische banden met het Westen (ondanks het feit dat in Roemenië een romaanse taal wordt gesproken), de leidende rol van de partij wordt geenszins bedreigd, Ceausescu heeft de binnenlandse politiek stevig in handen, de ideologische controle werd drastisch opgevoerd en zulks niet zonder kritiek op kleinburgerlijke invloeden uit het "dekadente Westen". Al deze factoren vormen een scherp contrast met de Praagse lente. Bovendien heeft de SU na de inval in Tsjechoslowakije zoveel geïnvesteerd in haar West-politiek (de akkoorden over Berlijn, de overeenstemming Breznjew-Pompidou, de Russisch-Duitse en Pools-Duitse verdragen, Duits-Tsjechoslowaakse sonderingsronden, SALT-besprekingen, enz.), dat gewapende interventie thans wel een uiterst inconsistent middel van de Oostblokkonsolidatie zou zijn: wat de politiek niet vermocht werd daarom aan de propaganda opgedragen en daarom kon ook het Chinese gevaar op de Balkan als acuter worden voorgesteld dan het waarschijnlijk was of is. Aan de vooravond van het bezoek van Breznjew aan Belgrado heeft Ceausescu niet zijn geliefde onderwerpen aangeroerd, maar op de noodzaak van verveelvoudiging van de banden met het socialistische kamp gewezen: het schipperen wordt voortgezet, in kalmer vaarwater, maar langs vele klippen.

17. Het Sowjet-russische contra-offensief in de Balkan, dat in belangrijke mate door de Chinees-Amerikaanse toenadering werd uitgelokt, had plaats in het grote kader van het Sino-Sowjet conflict en werd uitgebreid tot Azië, waar het Indiaas-Pakistaans conflict de verscherping van de controverse (Albanië sprak van het openen van een tweede front tegen China) tussen de SU en China heeft geaccentueerd. Hier werd van zijde der Sowjets propaganda, maar nog duidelijker politiek bedreven. De binnenlandse moeilijkheden in China werden in de SU als een "politieke crisis" gewaardeerd, waarbij men ervan uitging dat het homogene karakter van de Chinese koers was aangetast. Het is de interne machtsstrijd in de Chinese topleiding, verscherpt door de aankondiging van Nixons bezoek, die in de Sowjet-pers het meest benadrukt

wordt. Betekenisvol zijn

wordt. Betekenisvol zijn in dit verband uitlatingen van bepaalde Sowjet-autoriteiten, waarin gesuggereerd wordt dat maarschalk Lin Piao zich wel degelijk aan boord bevond van het vliegtuig dat op 13 september 1971 in Mongolië neerstortte. De aanmoedigen van Sowjet-zijde aan vermeende of werkelijke anti-maoïstische krachten zijn toegenomen, omdat sinds de val van Lin Piao de kans om tweedracht te zaaien in de Chinese gelederen aanzienlijk groter is geworden, nog groter dan direct na de aankondiging van Nixons bezoek. Voor de eerste maal sinds lange tijd geleden en na jaren achtereen het Chinese militarisme aan de kaak te hebben gesteld, heeft de Prawda zich vol sympathie uitgelaten over de "belangrijke rol van de officieren van het volksbevrijdingsleger van China", die "niet werkeloos kunnen toezien hoe de maoïsten het volksleger transformeren, er een politiemacht voor geheel China van maken, een kracht die tegen het volk wordt gekeerd om het te onderdrukken". Het is niet onmogelijk dat de jongste evaluatie volgens welke China ernstig verzwakt is door een interne crisis Moskou tot een confrontatiepolitiek heeft kunnen verleiden, die het sedert 1969 zorgvuldig vermeed.

18. Bovendien valt de herleving van Moskou's Aziatische politiek opmerkelijk genoeg met hernieuwde aandacht voor Breznjews voorstel (1969) voor een systeem van collectieve veiligheid in Azië samen. Groeiende interesse in Japan maakte dat het streven van Tokio om een politieke rol te spelen die meer in overeenstemming zou zijn met zijn economische macht het kernpunt ging vormen van de Sowjet-preoccupatie met de toekomst van Azië. Het vriendschapsverdrag met India (19 augustus 1971) werd door Kosygin aangemerkt als één van de mogelijke wegen tot versterking van de vrede in Azië. Opvallend is dat ook hier het Sowjet-russische streven naar ontspanning gepaard gaat met verscherpte confrontatiepolitiek en koude oorlogsneurose jegens China. Moskou's voorstelling van zaken is dat de zuivering van de militaire top in China slechts het begin van een massale zuivering kan zijn. Moskou is hardop met de gedachte gaan spelen dat het Chinese leger zich tegen Mao zou kunnen en moeten keren, waarschijnlijk omdat in het volksbevrijdingsleger de enige kracht of splijtzwam gezien wordt die metterdaad de Chinees-Amerikaanse toenadering zou kunnen tegenstreven. Hadden de Moskouse propagandisten Tsjoë En-lai tot nu toe ontzien, wellicht omdat zijn pragmatische en relatieve gematigdheid nog voordelige kanten

voor de SU konden

voor de SU konden hebben, nu dit pragmatisme zich op aperte wijze op de VS is gaan richten, worden sinds december 1971 nu ook tegen hem in de Russische massamedia persoonlijke aanvallen ondernomen. Deze agitatie weerspiegelt zich b.v. in het Prawda-artikel (22 december 1971) van Viktor Majeovski, waarin de Chinese leiders op voor de hand liggende wijze beschuldigd worden van verraad aan de nationale bevrijdingsbeweging door hun steun aan Pakistan tegen Bangladesj. De volkeren van de "derde wereld" - schrijft Majeovski - overtuigen zich er steeds meer van, hoe diep de kloof is tussen de "r - r - revolutionaire" woorden van de leiders in Peking en hun reactionaire daden. In hetzelfde artikel werd premier Tsjoe En-lai een van de voornaamste initiatiefnemers van de anti-Indiase en anti-Sowjet compagne genoemd. Bovendien werd door Radio Moskou melding gemaakt van een buitenlands bericht, volgens hetwelk jongstleden september in Chinese boekwinkels een tegen Tsjoe En-lai gericht pamflet was verschenen, getiteld "Het vraagstuk van de Chinees-Amerikaanse betrekkingen", dat prompt door de autoriteiten in beslag zou zijn genomen. Uit het pamflet werd de volgende passage gereleveerd: "Velen in China hebben een afkeer van de pro-Amerikaanse politiek van Tsjoe En-lai en beschouwen de uitnodiging aan de president van de VS als een overgave aan VS-imperialisme.... Nixons bezoek aan China zal niet alleen ontevredenheid in het land wekken maar de Chinese betrekkingen met vele landen doen verslechteren". De Russische commentator voegde eraan toe, dat buitenlandse China-kenners van mening waren dat ook Tsjoe En-lai onder de huidige omstandigheden niet van zijn toekomst zeker kan zijn. Het behoeft geen betoog dat alles in China wat maar even anti-maoïstisch is meteen als pro-Sowjet wordt uitgelegd en dat het "solidariseren van de Mao-groep met het Amerikaanse imperialisme" zo breed mogelijk wordt uitgemeten.

Door de jongste krachtmetingen zowel in de Balkan als in Azië lijkt de Sino-Sowjet controverse weer in een nieuw stadium te zijn beland, waarin het Chinese activisme de SU vrijwel meteen heeft doen kiezen voor het contra-offensief.

- o - o -